

joint-stock companies on economic, social, ecological and institutional components of sustainable economic growth are certain.

Key words: *the joint-stock companies, the sustainable economic growth.*

УДК 332.012.324:005.9

А.П. Бурковський, старший викладач Кам'янець-Подільського національного університету.

ДО ПИТАННЯ ПРО КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ

У статті проаналізовано стан та нормативна база корпоративного управління. Обґрунтовується створення української моделі корпоративного управління і на її основі пропонуються шляхи підвищення економічної діяльності підприємств.

Ключові слова: *акціонерні товариства, корпоративне управління, інвестиційна та інноваційна діяльність, законодавство, ефективність, компетенція, підприємство.*

Економічні перетворення, які відбуваються в Україні, супроводжуються процесами роздержавлення, приватизації, корпоратизації, зміни організаційних форм і структур управління підприємств та об'єднань, активізацією інвестиційної, інноваційної та зовнішньоекономічної діяльності, загостренням конкурентної боротьби в усіх сферах господарювання.

Сучасні промислові корпорації з'явилися в результаті роздержавлення існуючих державних підприємств в "акціонерний одяг". Але таке формальне "переодягання" не могло швидко і автоматично привести до відчутних позитивних змін у діяльності цих підприємств. Крім того директорат повністю зберіг свій авторитарний стиль управління, оформивши корпоративні відносини лише юридично, які стали оболонкою, що покрила застарілі управлінські механізми, не змінивши їх суті [10, с.36].

Досвід Китаю, який здійснює глибокі перетворення господарств еволюційним шляхом показує, що одним з головних факторів успішного еволюційного розвитку є економічна роль держави, її управління, контролю і регулювання соціально-економічних процесів, що визначає керований характер ринкових перетворень. Це досягається двома шляхами. По-перше, завдяки чіткій структурі державних органів, які організовують здійснення економічних реформ і управляють ними. Це – державний комітет з реформи господарської системи та аналогічні комітети на місцях, дослідницькі центри при центральному і місцевих урядах. По-друге, завдяки розробці та вдосконаленню реформ на основі узагальнення досвіду, широкої просвітницької роботи щодо пропаганди реформ, яка дозволяє робітникам глибоко усвідомити зміст і методи реформ, брати активну участь у їх здійсненні [11, с.70].

В умовах глобалізації корпоративне управління розглядається як стимулюючий фактор національного розвитку та необхідна вимога існування у міжнародному конкурентному середовищі. Сьогодні багато країн визначають корпоративне управління як невід'ємну складову ринкової економіки, умови для розвитку приватного підприємництва, засіб підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках і поліпшення показників економічної діяльності в цілому [7, с.41].

Проблема формування ефективної системи корпоративного управління привернула до себе увагу багатьох українських фахівців у галузі економіки та права, серед них: В.А. Євтушєвський, Д.В. Задихайло, Р.П. Задорожна, О.Р. Кібенко, Г.В. Козаченко, Г.В. Назарова, С.А. Румянцев, А.І. Чухно, Л.М. Чепурда та інші.

Аналіз рівня корпоративного управління є предметом зацікавленості широкого кола суб'єктів, насамперед акціонерів і кредиторів компаній, потенційних інвесторів, фінансових посередників, аналітиків та регуляторів фондових ринків, оскільки оцінка працівника корпоративного менеджменту не менш важлива, ніж фінансові індикатори інвестицій. Актуальність даної проблематики підсилюється низкою факторів недружнього корпоративного поглинання (рейдерства). Кількість подібних випадків в Україні станом на осінь 2006 року перевищує три тисячі [11, с.71].

У світовій практиці відсутня єдина модель корпоративного управління (діють англо-американська, японська та німецька моделі), але існують загальноприйняті стандарти, які лежать в основі ефективного корпоративного управління і можуть бути застосовані в широкому діапазоні правових, економічних та політичних умов.

Сьогодні згідно з діючим законодавством в Україні можуть існувати чотири моделі управління. На першому місці кожної з них загальні збори акціонерів, у другій і третій – наглядова рада, виконавчий орган і ревізійна комісія. Проте у другій моделі виконавчий орган не колегіальний, а одноосібний (наприклад, директор) У третій і четвертій моделях наглядової ради немає, а виконавчий орган відповідно колегіальний і одноосібний [8, с.38].

Проте дані опитування свідчать, що ревізійну комісію створено лише в 74,6 % опитаних товариств, наглядову раду – в 61,5%, а в 16% немає виконавчого органу. Тільки 3% товариств зазначили, що у складі

наглядової ради організовані комітети [6, с.5].

В Україні сформувалася змішана, але з відчутними аутсайдерськими рисами моделі корпоративного управління, яка пов'язана з наявністю величезної кількості дрібних власників корпоративних цінних паперів, які намагаються реалізувати свої права. Крім того, велику роль в управлінні акціонерним сектором відіграє менеджмент – виконавчі директори [4, с.175].

Нормативна база корпоративного управління в Україні з питань компетенції керівних органів акціонерних товариств визначена не повністю. Досі не прийнято закону "Про акціонерні товариства", а у Законі "Про господарські товариства" тільки 26 статей присвячено акціонерним товариствам і лише 9 статей стосуються органів управління.

Що стосується юридичного підґрунтя корпоративного управління, то рівень регулювання корпоративних відносин в Україні не можна вважати досконалим і ефективним. Вони здійснюються лише на основі законодавчих актів (Закон України "Про господарські товариства"), а не спеціальним Кодексом корпоративних відносин. Окрім цього корпоративні відносини регулюються Законом України "Про цінні папери і фондову біржу" від 18 червня 1991 року; Законом України Про національну депозитну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" від 10 грудня 1997 року і Законом України " Про Державну програму приватизації" від 18 травня 2000 року; Указом Президента України "Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах" від 21 березня 2002 року; Цивільним Кодексом України від 16 січня 2003 року; Господарським Кодексом України від 16 січня 2003 року.

Стан нормативного регулювання, правовий статус акціонерних товариств визначається також банківським, страховим, інвестиційним, валютним законодавством, законодавством, яке регулює професійну діяльність на ринку цінних паперів. Заслужують на увагу нормативні документи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, яка відповідно до Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР, розробила та затвердила в грудні 2003 року "Національні принципи корпоративного управління", що містять ключові засади, на основі яких мають розвиватися корпоративні відносини в Україні, та конкретні рекомендації щодо якісного та прозорого управління акціонерним товариством відповідно до міжнародних стандартів.

Аналіз досліджень якості корпоративного управління акціонерними товариствами підтвердив чіткий зв'язок між рівнями управління та інвестиційними ризиками. Принцип досить простий: вкладайте гроші в компанії з високим рівнем керованості.

За результатом, проведеним компанією "Me Kinsey & Co", опитувань 200 найбільших міжнародних інвесторів, які керують сукупними інвестиціями, в розмірі 3.25 трлн. дол., було встановлено:

- 1) 3/4 інвесторів упевнені, що якість корпоративного управління має таке ж велике значення для зростання ринкової вартості компанії, як і її фінансово-господарські показники. В Україні більш як половина інвесторів поставили якість корпоративного управління на перше місце, порівняно з фінансовими результатами;
- 2) більш як 80% інвесторів згодні платити за акції компаній, в яких корпоративне управління здійснюється ефективно, більше, ніж за акції компаній з "корпоративними проблемами", навіть у тому разі, якщо ці компанії мають схожі показники прибутку та обсягів продажів;
- 3) розмір капіталізованої премії, що утворюється завдяки якості корпоративного управління, коливається від 20% у країнах із сталими діловими традиціями (наприклад, в Англії) до 50% і вище – у країнах з ринками, що розвиваються [7, с.41].

В світовій практиці як інструмент оцінки якості корпоративного управління використовуються рейтинги корпоративного управління, що є інформаційним продуктом рейтингових агенств. Міжнародна компанія "Standart and Poor's" розробляє методологію рейтингів корпоративного управління з початку 1998 року. Рейтинг корпоративного управління не може розглядатися як аудит, кредитний рейтинг, інвестиційний аналіз, чи рекомендація щодо реалізації певних фінансових чи інших дій. Його метою є оцінка рівня корпоративного управління компанії відносно міжнародної практики. В цьому сенсі рейтинг корпоративного управління може розглядатися як додаткове джерело інформації в інвестиційному та кредитному аналізі [4, с.3].

Проте згідно зі судовою практикою в Україні саме в акціонерних товариствах найвагоміша проблема розподілу влади між власниками підприємств, органами управління та менеджерами, тобто визначення компетенції владних структур.

Поняття "компетенції" походить з латинської мови й означає "домагатися, відповідати, підходити". У новітніх енциклопедіях це поняття визначають як сукупність установлених нормативними правовими актами прав і обов'язків (повноважень) організацій, органів, посадових осіб, а також осіб, що здійснюють управлінські функції в комерційних організаціях.

Компетенція корпорацій визначається як організація внутрішнього управління з одного боку, і правове опосередкування публічних повноважень – з іншого. Такий зв'язок встановлено насамперед статусом компаній, їхніми статутами та завданнями [9, с.31].

Системне забезпечення корпорації – це запорука ефективності її використання і сприяє визначенню внутрішніх структур і їхніх функцій, а також прав і обов'язків посадових осіб, правил прийняття рішень і використання внутрішньої інформації, прядку організації роботи персоналу.

Компетенція досягається завдяки співвідношенню законів, законодавчих актів і локальних корпоративних актів. Питома вага корпоративних актів висока, оскільки самостійність діяльності всіх суб'єктів господарювання гарантована.

Рівень компетенції необхідно встановлювати внутрішніми положеннями щодо роботи акціонерних товариств, розробкою яких повинні займатися виконавчі органи цих товариств, використовуючи діючу нормативну базу [5, с.130].

Англо-американська, німецька і японська моделі корпоративного управління побудовані по-різному, але кожна з них довела свою ефективність. Сучасні процеси глобалізації і формування економіки країни пред'являють нові вимоги розробки моделі корпоративного управління. Корпоративне управління впливає на інвестиційні процеси і можливості взаємодії зі світовим фінансовим ринком, що безпосередньо пов'язане з економічним зростанням.

Для України надзвичайно актуальним є створення своєї корпоративної моделі управління, яка має не копіювати повністю моделі інших країн, а повинна формуватися відповідно до європейських традицій і відображати позитивний досвід набутих у провідних моделях корпоративного управління.

Держава зобов'язана:

- 1) усунути недосконалість чинного законодавства України та поліпшити нормативну базу, яка б сприяла розвитку великих, малих та середніх підприємств;
- 2) контролювати здійснення якісного і прозорого управління акціонерних товариств відповідно до міжнародних стандартів;
- 3) ефективно керувати державним сектором економіки через укладання дієвих контрактів з уповноваженими особами;
- 4) створити дослідні центри по впровадженню у виробництво конкурентоспроможних виробів.

Подальший розвиток ефективних структур управління акціонерною власністю має відбуватися у напрямках максимально повного використання норм, закладених у Цивільному та Господарському кодексах України, розробки корпоративних норм (включаючи вимоги до осіб, обраних до складу правління), застосування світового досвіду управління та впровадження принципів корпоративного управління України, спрямованих на ефективний розвиток корпоративного сектору в умовах ринкової трансформації економіки України та її функціонування в СОТ.

Список використаних джерел:

1. *Господарський кодекс України. Господарський процесуальний кодекс України. Офіційні тексти. /Міністерство юстиції України. – Львів: Новий Світ – 2000, 2006р., с.317*
2. *Цивільний кодекс України. – Харків: ТОВ "Одісей", 2005р. – 408с.*
3. *Виноградський М.Д., Нашинець-Наумова Л.Ю. Розвиток моделей корпоративного управління, //Актуальні проблеми економіки №8(62), 2006р., С. 172-178*
4. *Задорожна Р.П. Рейтинги та індекси корпоративного управління. Сутність, значення та основа методології// "Економіка. Фінанси. Право. ", №12, 2006р., С. 3-21*
5. *Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: навчальний посібник/ Під заг. ред. Л.М. Чепурди. – К.: ВД "Професіонал", 2005р. – 272с.*
6. *Кіняєв О. Стан розвитку корпоративного управління в Україні// Круглий стіл – 2004р. – 1-2(14-15). – С.5-6.*
7. *Момот Т, Кадничапський М. Про методи оцінки якості корпоративного управління.// Економіка України №7, 2004р., С. 41-45*
8. *Назарова Г.В. Методика визначення компетенції органів управління акціонерних товариств.// Проблеми науки №2, 2006. – С.37-44*
9. *Тихомиров Ю.А. Теория компетенции. – М.: Юринформцентр. 2001г. – с. 355*
10. *Чухно А.І. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі.// Економіка України №4, 2007р., с.37-46*
11. *Шкляр С., Абрамов Я., Вригловский А. Противостоять захватчикам/ Инвестгазета. – 2006 – №47 – С.70-72*

Annotation. *In the article it is analysed the state and normative base of corporate management. On "roundabout" creation of the Ukrainian corporate case frame and on its basis the ways of increase of economic activity of enterprises are offered.*

Key words: *joint-stock companies, corporate management, activity an investment and innovative, and legislation, efficiency, jurisdiction, enterprise.*